

Jyllands- korridoren

TEMA:
Byer og
hverdagsliv
- Sønderjylland
og Nordtyskland

-- // --

Et blik på helheden

Her vil jeg leve, her vil jeg bo 3

Byer og hverdagsliv

Et grænseoverskridende arbejdsmarked	4
At leve hverdagslivet	8
Byens tilbud	10
Befolkning	12
Børn og unge	14
Uddannelse	16
Ældre og sundhed	18

-- / **Udgivelse:**
Region Syddanmark
Strategi & Analyse
Damhaven 12, 7100 Vejle

-- / **Foto:**
Lasse Hyldager
Colourbox.com

-- / **Redaktion:**
Region Syddanmark, Strategi og Analyse

-- / **Udgivelse:**
Februar 2018

83 pct. af sønderjyderne 74 pct. af nordtyskerne

er i høj eller nogen grad enige i, at danskere og tyskere i grænseområdet har meget til fælles.

500 respondenter i hhv. Sønderjylland og Nordtyskland, 2012. Spørgsmål: Hvor enig er du i, at danskere og tyskere i grænseområdet har meget til fælles?

Kilde: Region Syddanmark

Jyllandskorridoren

Viden om attraktivitet, tilgængelighed og menneskelige ressourcer er afgørende for forståelsen af sammenhængen mellem byer i Jyllandskorridoren.

Analysen "Byer og hverdagsliv - Sønderjylland og Nordtyskland" undersøger på detaljeret niveau adgang til services og socioøkonomiske forhold i området, og tegner dermed billeder af de enkelte byers styrker og roller. Analysen bidrager derved til at identificere nye samarbejdsbehov på tværs af kommuner og hen over den dansk-tyske grænse.

Analysen er et led i Jyllandskorridorsamarbejdet om at skabe et fælles vidensgrundlag, der kan bidrage til det strategiske udviklingsarbejde i både Sønderjylland og Nordtyskland og i den vestdanske udviklingskorridor fra Hamborg til Sydnorge.

Her vil jeg leve, her vil jeg bo

Et områdes attraktivitet beror i høj grad på, hvorvidt befolkningen kan leve det, der kan kaldes "hverdagsliv". En væsentlig faktor er fysisk nærhed til et bredt udvalg af privat og offentlig service, der benyttes i hverdagen.

Byerne og deres indretning danner udgangspunktet for manges hverdag. I byerne findes de services, vi bruger til daglig: supermarkeder, spisesteder, kulturtilbud, skoler, uddannelse, læger og meget andet. Nogle vil gerne have et bredt udbud med mange valgmuligheder, mens andre nøjes med væsentligt færre alternativer.

Analysen "Byer og hverdagsliv - Sønderjylland og Nordtyskland" undersøger på detaljeret geografisk niveau adgang til services i hele området og sætter samtidig fokus på socioøkonomiske forhold - primært i Sønderjylland - som befolkningsvækst, uddannelse og beskæftigelse. På den måde danner analysen et billede af

de enkelte områders styrker og svagheder, og hvordan de menneskelige ressourcer er fordelt i byregionen.

Ved at kende sammenhænge mellem steders attraktivitet og tilgængelighed og fordelingen af menneskelige ressourcer, kan man bedre forstå, hvilke roller de forskellige byer og områder spiller i forhold til hinanden, og hvordan de sammen kan skabe fremdrift og understøtte det gode liv i Sønderjylland og Nordtyskland og i Jyllandskorridoren.

Analysen er udarbejdet af Region Syd-danmark i samarbejde med NORDREGIO.

Danske og tyske data

I en del tilfælde har det ikke været muligt at vise tyske data. Det betyder, at der, udover befolkningstæthed, kun vises socioøkonomiske forhold for Sønderjylland og i nogle tilfælde for Flensburg.

Et grænseoverskridende arbejdsmarked

Arbejdsmarkedet for de sønderjyske og nordtyske virksomheder og borgere stopper ikke ved grænsen. Befolkningen i området har adgang til tusindvis af arbejdspladser, hvis man ser på Sønderjylland og Nordtyskland som ét stort arbejdsmarked. I Sønderborg har man fx adgang til ca. 140.000 tyske arbejdspladser inden for en times kørsel i bil, og fra Flensborg kan man på samme tid nå arbejdspladser i det meste af Sønderjylland.

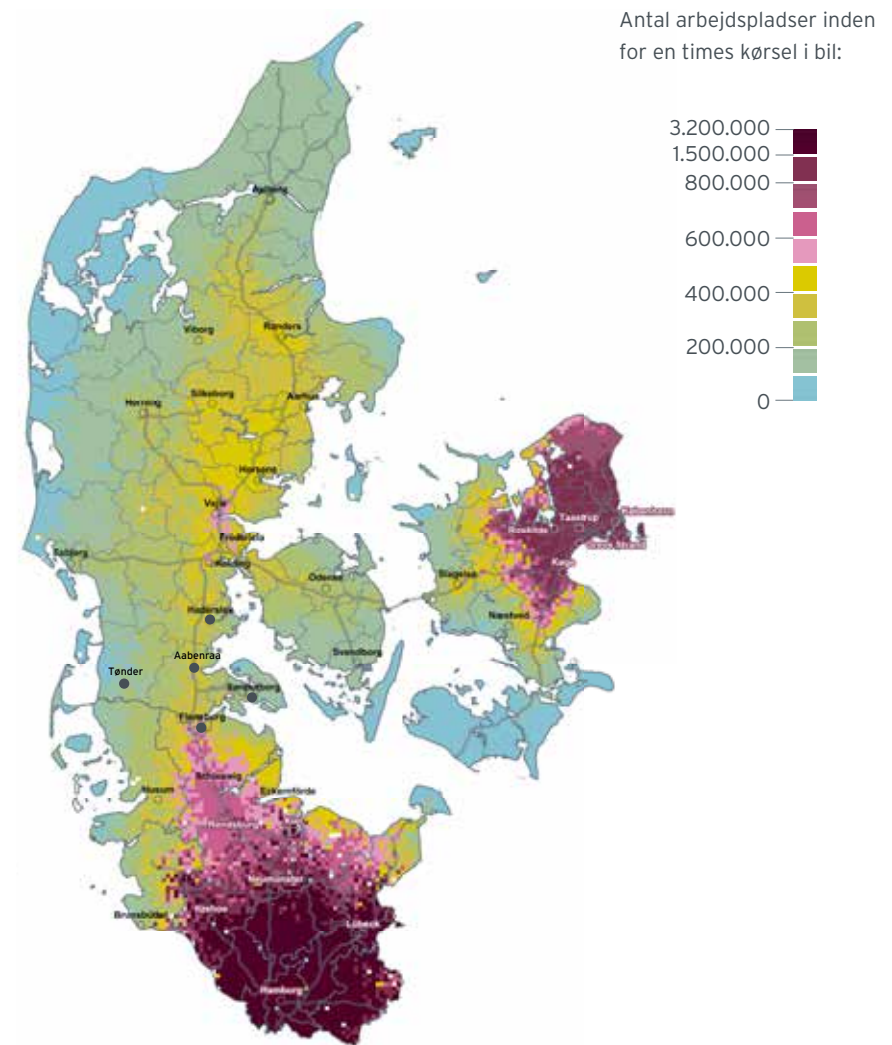
Det grænseoverskridende arbejdsmarked kan bringes i spil i forhold til mangel på kvalificeret arbejdskraft, som bl.a. er et stort problem i Sønderjylland. I 3. kvartal 2017 havde næsten to ud af tre rekrutterende små og mellemstore virksomheder i Sønderjylland problemer med at skaffe den rette arbejdskraft.

I den sammenhæng er det også vigtigt, at beskæftigelsen er høj, og der er en tilstrækkelig andel af borgere i den erhvervsaktive alder. Hvad angår beskæftigelsen, er den især høj i et bælte rundt om de store byer, langs E45 og i flere områder i det centrale Sønderjylland. Beskæftigelsesniveauet i større byer som Haderslev og Sønderborg svinger fra over 80 pct. i nogle bydele til under 60 pct. i andre.

I de største byer i Sønderjylland ligger andelen af personer i den erhvervsaktive alder (25-64 år) lige under 50 pct., mens den er lidt højere i Flensborg.

Når det gælder arbejdsstyrken i de største byer i Sønderjylland ligger Rødekro i top. Her udgør de selvstændige, lønmodtagerne og de ledige samlet set 78 pct. af de 25-64 årige.

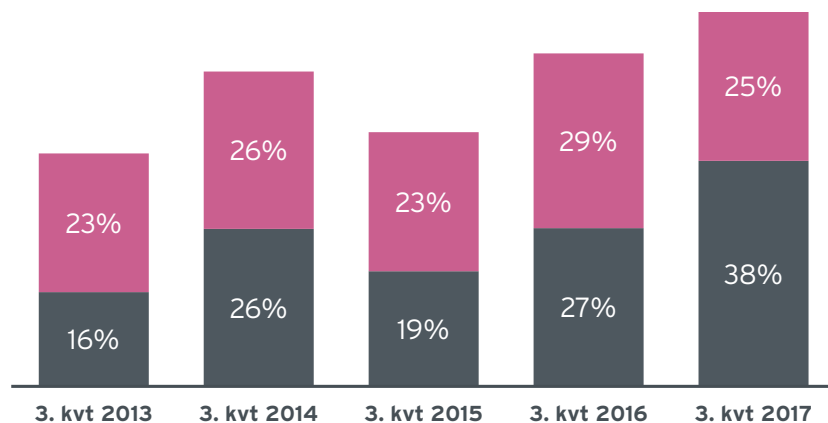
Adgang til arbejdspladser

Farverne på kortet viser, hvor mange arbejdspladser, der findes inden for 60 minutters kørsel i bil fra det pågældende område i 2017. Tyske arbejdspladser (ikke fuldtidsarbejdspladser) indgår.

Kilde: Region Syddanmark, CVR, OSM, Acxiom og Speedmap

Adgang til kvalificeret arbejdskraft i Sønderjylland

6

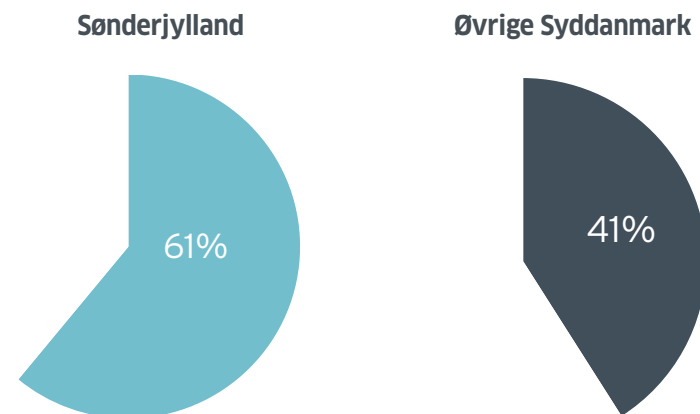
- I nogen grad svært ved at skaffe kvalificeret arbejdskraft
- I høj grad svært ved at skaffe kvalificeret arbejdskraft

Figuren viser andelen af små og mellemstore virksomheder i Sønderjylland, der har haft problemer med at skaffe kvalificeret arbejdskraft det seneste halvår. Kun virksomheder, der har søgt nye medarbejdere, er adspurgt.

124 svar fra små og mellemstore virksomheder i Sønderjylland (3. kv. 2017).

Kilde: Region Syddanmark

Syddanske virksomheder med kontakt til Tyskland

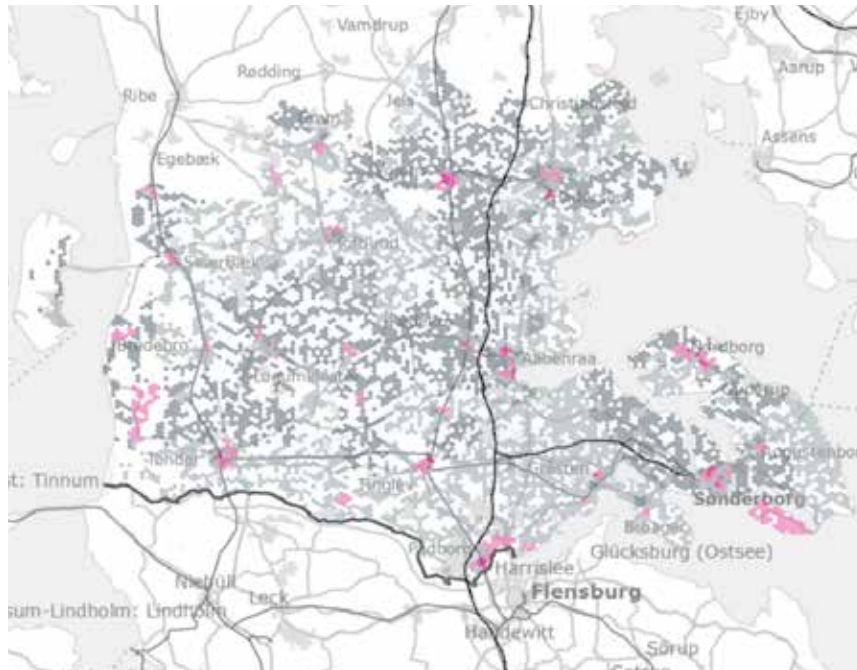
Figurerne viser andelen af virksomheder i Sønderjylland og øvrige Syddanmark, der har stor eller nogen kontakt med tyske virksomheder

Kontakt til Tyskland indebærer større import/eksport til Tyskland end gennemsnittet; tyske medarbejdere; medarbejdere, der pendler fra Tyskland eller medarbejdere, der taler tysk til daglig.

907 svar fra små og mellemstore virksomheder i Syddanmark, 2011.

Kilde: Region Syddanmark

Andel beskæftigede i Sønderjylland

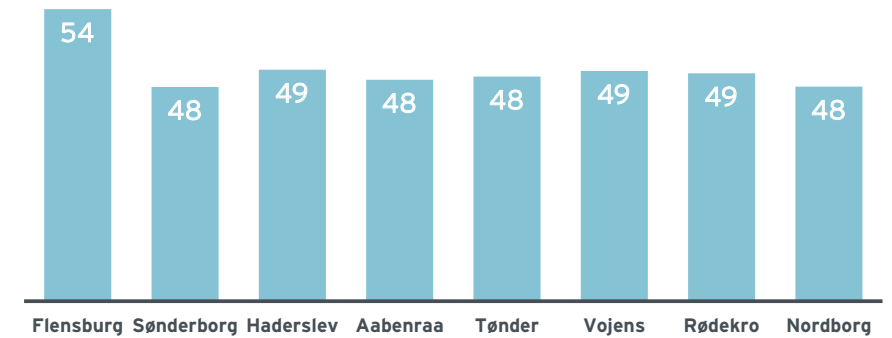
Andel beskæftigede:

- over 80 pct.
- 70 til 80 pct.
- 60 til 70 pct.
- under 60 pct.

Kortet viser andelen af beskæftigede 25-64 årige i Sønderjylland 2016, opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

Andel 25-64 årige i byerne

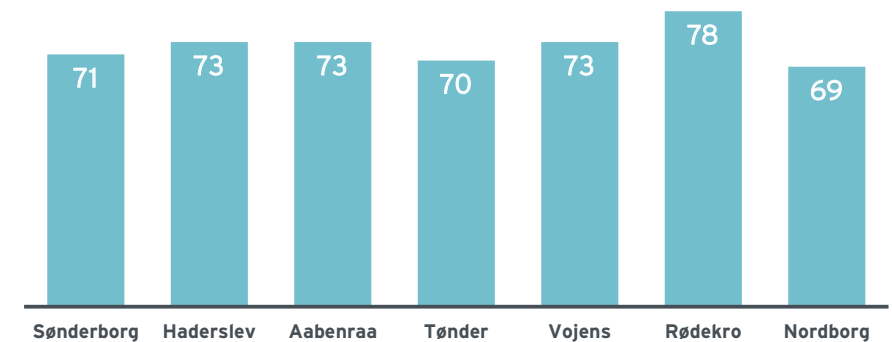

Figuren viser andelen af 25-64 årige i Flensborg pr. 31.12.2016 og i de største sønderjyske byer pr. 01.01.2017.

Kilde: Region Syddanmark, Stadt Flensborg og Danmarks Statistik

7

Andel i arbejdsstyrken i de sønderjyske byer

Figuren viser andelen af 25-64 årige, der indgår i arbejdsstyrken i de største sønderjyske byer, 01.01.2016.

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

At leve hverdagslivet

Attraktivitet kan i høj grad måles på, hvorvidt befolkningen kan leve det, der kan kaldes "hverdagsliv". Det kan betyde mange ting, men en væsentlig faktor er fysisk nærhed til et bredt udvalg af privat og offentlig service, der benyttes i hverdagen.

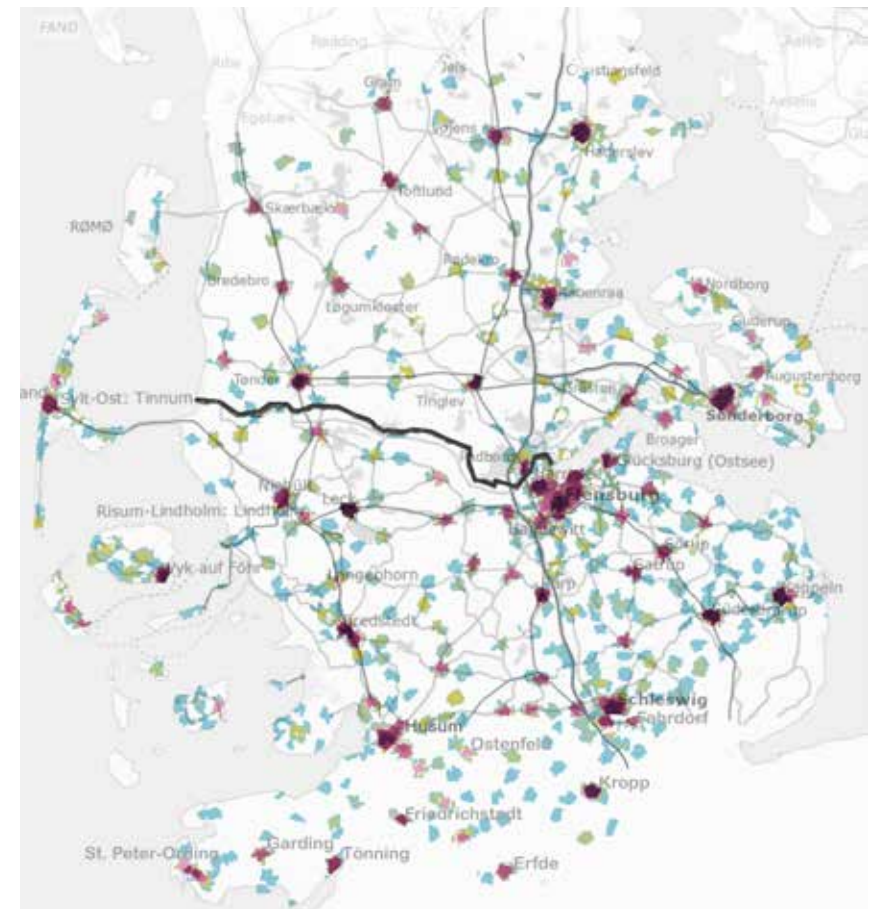
Hvis vi ser på, hvor mange servicetilbud man i alt kan nå i rimelig afstand fra ens bopæl tænker vi, at de store byer har alt. På en måde er det også rigtigt. Mange steder i de store byer i Sønderjylland og Nordtyskland er der et rigtigt stort udbud inden for 20 minutters gang. Uden for de største byer er udbuddet mindre.

Ser man derimod på, hvorvidt der er adgang til forskellige typer af services, ses et noget andet billede.

Kortet til højre viser store geografiske forskelle i, hvor stort et udvalg af servicetyper, man kan nå inden for 20 minutters gang. Det drejer sig om fx indkøbssteder, restauranter, cafeer, kultur- og motionstilbud, sundhedsrelaterede services, uddannelsesstilbud, banker og postfaciliteter. Den hvide farve angiver, at man ikke har adgang til nogen af de i alt ti servicetyper inden for 20 minutters gang, mens den mørkerøde farve viser, at alle servicetyper er tilgængelige inden for den tidsramme.

Her ses, at der også i mange mindre byer er adgang til en bred palette af servicetilbud, hvilket er et godt udgangspunkt for bosætning.

Adgang til hverdagservice

Antal typer af hverdagservice inden for 20 min. gang:

Kortet viser, hvor mange typer af hverdagservice man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubigu

Hverdagsservice – det måler vi på

- **Spisesteder** (restauranter, caféer og barer)
- **Indkøbssteder** (supermarkeder og købmænd)
- **Motionsfaciliteter** (fitness-steder og svømmehaller)
- **Kultur** (biografer, teatre og biblioteker)
- **Bank** (banker og pengeautomater)
- **Post** (postkontor og kiosker)
- **Børnepasning** (dagplejetilbud, børnehaver)
- **Uddannelse** (folkeskoler, ungdomsuddannelser, universiteter)
- **Sygehuse**
- **Læger** (læger og apoteker)

Byens tilbud

Tilstedeværelsen af spisesteder og indkøbssteder, kulturtilbud, motionsfaciliteter og bank og postfaciliteter kan være afgørende i forhold til valg af bopæl.

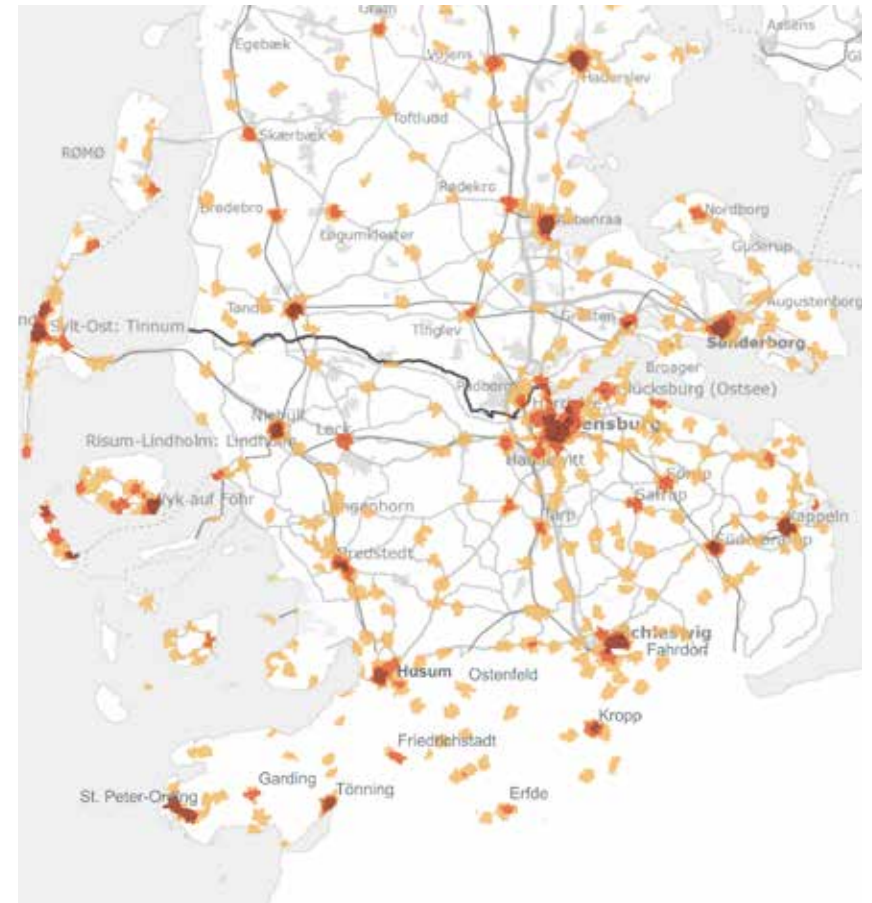
Større byer har normalt en større variation i spise- og indkøbssteder end mindre byer, og det ses på begge sider af grænsen. Men steder med mange turister bryder mønstret, så koncentrationen af spise- og indkøbssteder er høj på bl.a. Sild, Føhr og i mindre byer særligt i Tyskland, som fx St. Peter-Ording og Kappeln.

Sammenligner man de større byer, er der adgang til flere kultur- og motions-tilbud i Sønderjylland end i Nordtyskland. Hvad angår motionstilbud kan det skyldes en national tendens, som viser, at danskere er mere fysisk aktive end tyskere på foreningsplan. Bl.a. viser en undersøgelse fra EU (Eurobarometer 2013), at 26 pct. af danskerne er engageret i et fitnesscenter e.l., 22 pct. i en sportsklub, 7 pct. i et sportscenter og 7 pct. i sportsfaciliteter knyttet til skoler eller universiteter. De tilsvarende tal for Tyskland er 16 pct., 21 pct., 5 pct. og 4 pct.

Hvad angår kultur slår det bl.a. igennem, at adgang til biblioteker er højere i Danmark. Denne forskel skyldes bl.a., at stort set alle skoler i Danmark har biblioteker, hvilket ikke er tilfældet i Tyskland.

I Nordtyskland er adgangen til kommercielle services (bankfaciliteter og post- og pakkeservice) forholdsvis høj i forhold til i Sønderjylland. Det skyldes bl.a., at der er sket en kraftig centralisering af banksektoren i Danmark. Nødvendigheden af en decentral bankstruktur er heller ikke så påkrævet i Sønderjylland, da onlinebanking er langt mere udbredt her end syd for grænsen.

Adgang til spisesteder og indkøbssteder

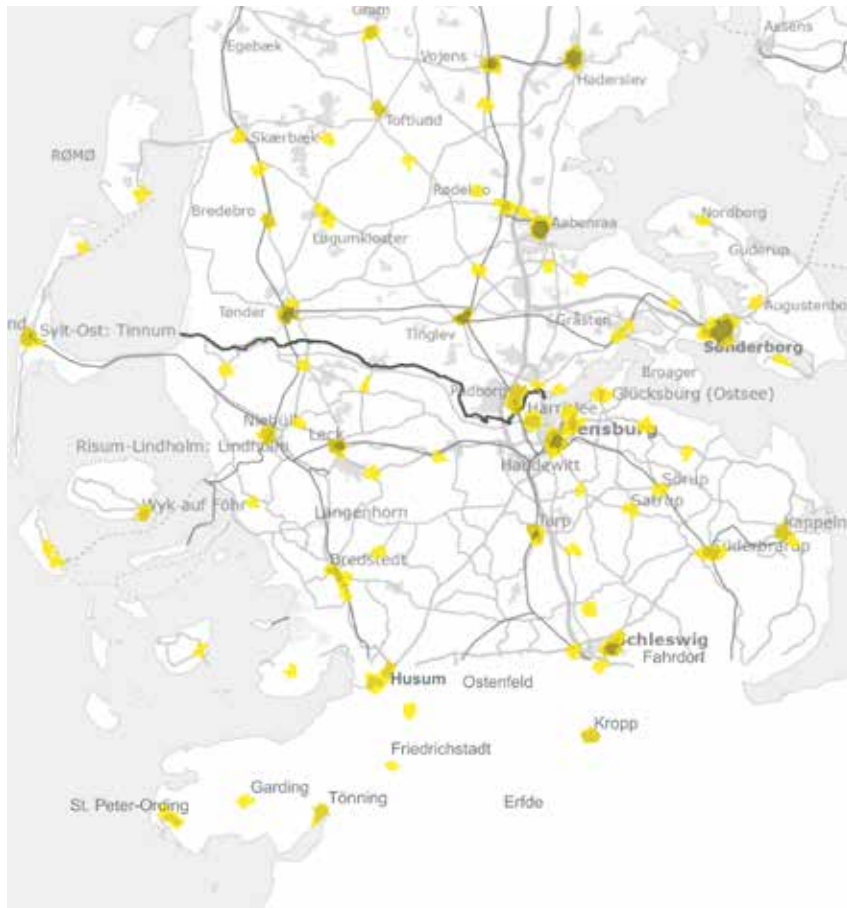
Antal spise- og indkøbssteder inden for 20 min. gang:

Kortet viser, hvor mange spise- og indkøbssteder (supermarkeder, købmænd, restauranter, caféer og barer) man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubigu

Adgang til kultur og motion

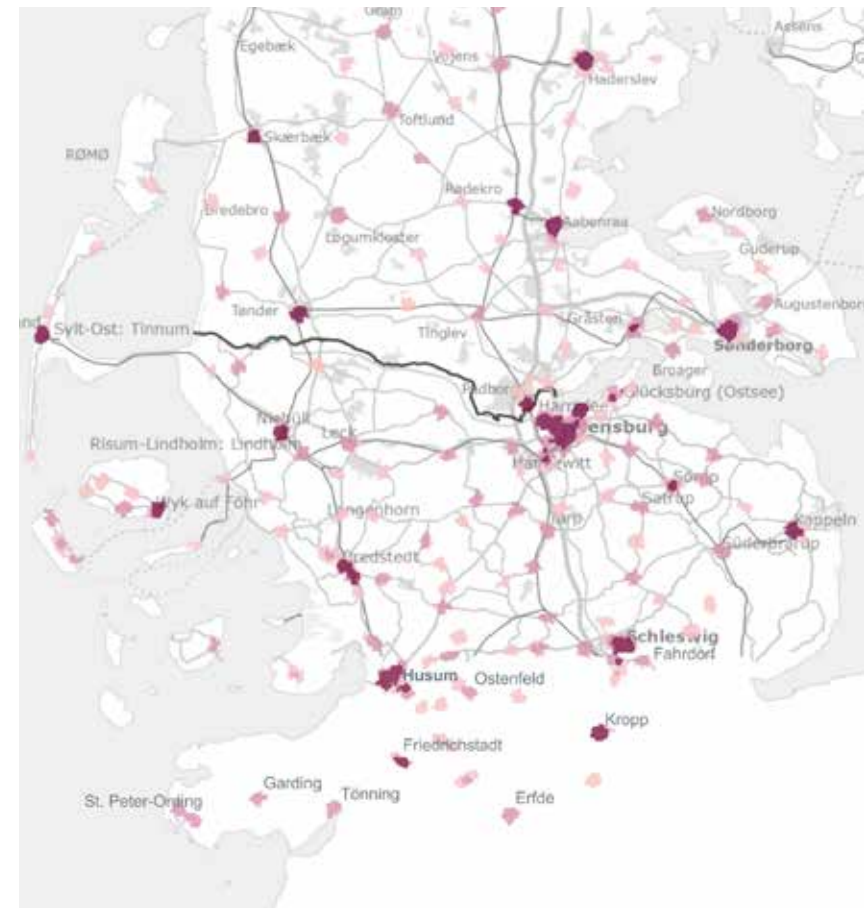
Antal kultur- og motionstilbud inden for 20 min. gang:

- 1
- 2 til 3
- over 3

Kortet viser, hvor mange kultur- og motionstilbud (biografer, teatre, biblioteker, fitness-steder og svømmehaller) man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubiqu

Adgang til post og bank

Antal bank- og postfaciliteter inden for 20 min. gang:

- 1
- 2 til 3
- over 3

Kortet viser, hvor mange bank- og postfaciliteter (banker, pengeautomater, postkontor og kiosker) man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubiqu

Befolkning

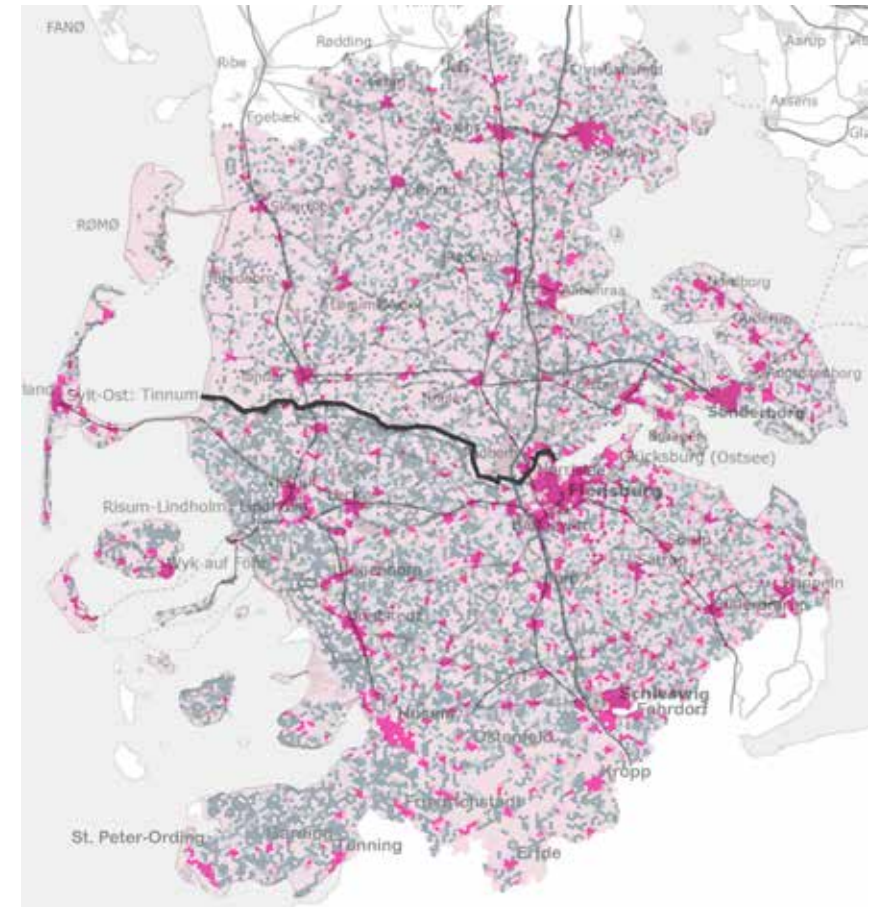
Ser man på befolkningstætheden, er der både ligheder og forskelle mellem Sønderjylland og Nordtyskland. Både på dansk og tysk side er befolkningstætheden størst i den østlige del, og der er en høj befolkningskoncentration langs de større veje. Befolkningstætheden er generelt størst syd for grænsen.

Flensburg fremstår geografisk som et centrum. Den ligger stort set midt i byregionen og samtidig er den med sine godt 94.000 indbyggere klart den største by.

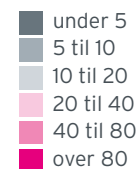
Blandt de større byer over 5.000 indbyggere i Sønderjylland er befolkningstallet i de tre største byer, Sønderborg, Haderslev og Aabenraa, vokset i perioden 2007-17. Rødekro har også haft befolkningstilvækst, mens Tønder og Vojens har oplevet en mindre tilbagegang. Nordborg er særligt udfordret med et fald i befolkningstallet på næsten 17 pct.

Ser man på befolkningsudviklingen i et mere detaljeret perspektiv ses, at kvarterer i de større byer udvikler sig i hver sin retning. Desuden tegnes et mønster af, at der rundt om de større byer og flere steder mellem de større byer er sket en befolkningstilvækst. Også i en række områder langs kysten i den sydlige og østlige del af Sønderjylland er der sket en befolkningstilvækst.

Befolkning i byregionen

Antal personer pr. heksagon (500 m)

Kortet viser befolkningstæthed i Sønderjylland 2016 og Nordtyskland 2011 opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark, Danmarks Statistik 2016 og Statistisches Bundesamt Deutschland 2011

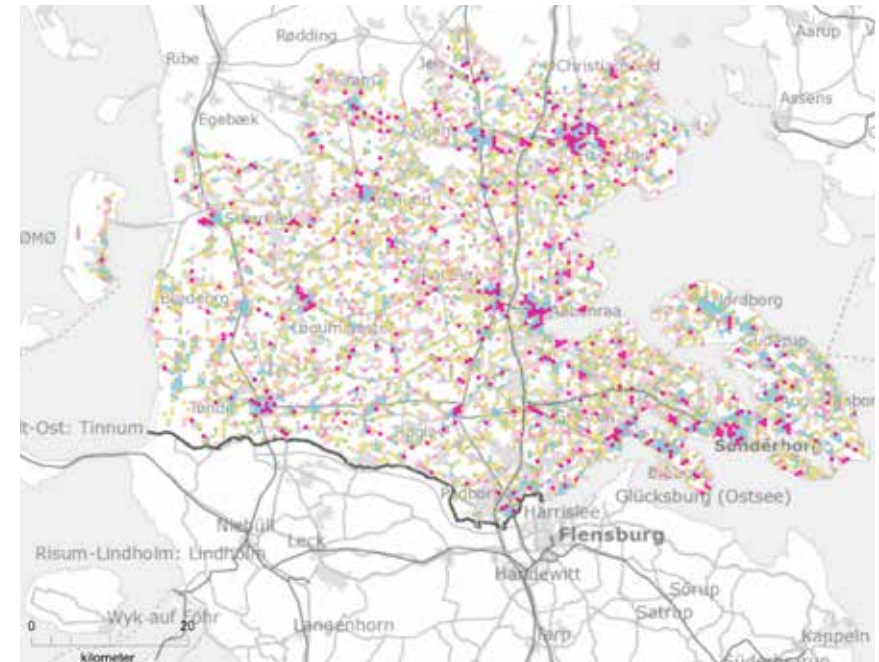
Befolkningsudvikling i byerne

		
Flensburg	94.200	
Sønderborg	27.800	+1,7%
Haderslev	22.000	+3,6%
Aabenraa	16.200	+0,9%
Tønder	7.700	-1,3%
Vojens	7.600	-2,8%
Rødekro	6.100	+3,2%
Nordborg	6.000	-16,8%

Tabellen viser antal indbyggere i Flensburg pr. 31.12.2016 og i de største sønderjyske byer pr. 01.01.2017 og befolkningsudviklingen 2007-2017 i sønderjyske byer. Tal for befolkningsudviklingen i Flensburg er ikke tilgængelige.

Kilde: Region Syddanmark, Stadt Flensburg og Danmarks Statistik

Befolkningsudvikling i Sønderjylland

Befolkningsudvikling i antal personer pr. heksagon (500 m):

- under -5
- -5 til -2
- -2 til 0
- 0
- 0 til 2
- 2 til 5
- over 5

Kortet viser befolkningsudviklingen 2007-2017 i antal personer i Sønderjylland opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

Børn og unge

Mange byer arbejder for at tiltrække børnefamilier. Men børnefamilier er også en befolkningsgruppe, som stiller krav om et stort udbud af faciliteter. Ikke mindst er god adgang til børnepasning og uddannelsesinstitutioner væsentlige parametre. Kortene på næste side viser, at der ikke er nogen større forskel i adgangen til børnepasning og uddannelser mellem de to lande. Den er nogenlunde den samme i små og større byer på tværs af grænsen.

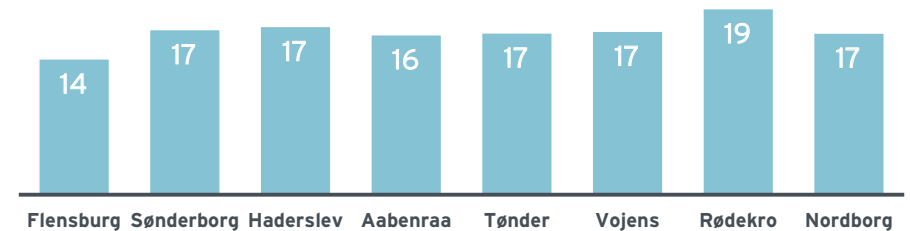
Blandt de sønderjyske byer er andelen af børnefamilier højest i Rødekro, hvor næsten hver fjerde familie er børnefamilie, mens det i de resterende byer knap er hver femte. Flensburg har den laveste andel med 16 pct. børnefamilier.

Ser man på andelen af de 0-16 årige blandt de største byer i Sønderjylland og Flensburg, ligger Rødekro i top med 19 pct., mens andelen er lavest i Flensburg.

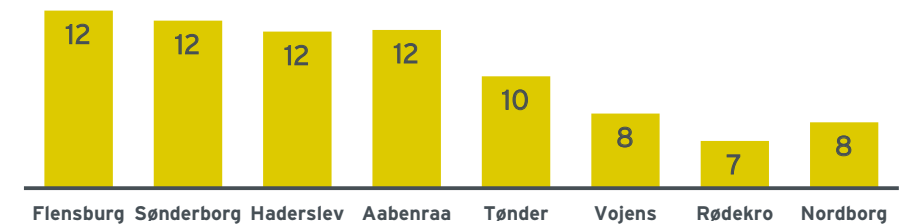
De 17-24 årige fylder mere i Flensburg, Sønderborg, Haderslev og Aabenraa end de gør i bl.a. Vojens, Rødekro og Nordborg. For denne aldersgruppe spiller adgang til uddannelsesinstitutioner og mulighed for byliv en stor rolle.

14

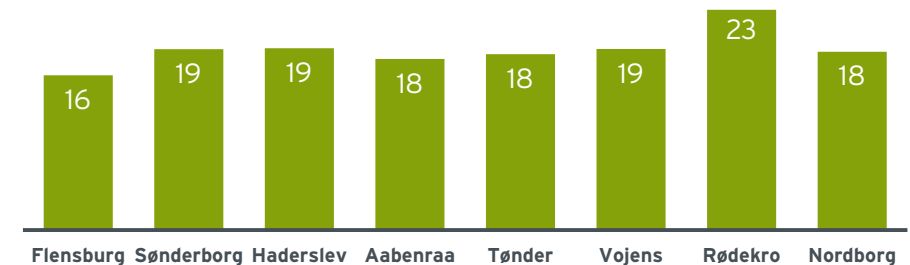
Andel 0-16 årige

Andel 17-24 årige

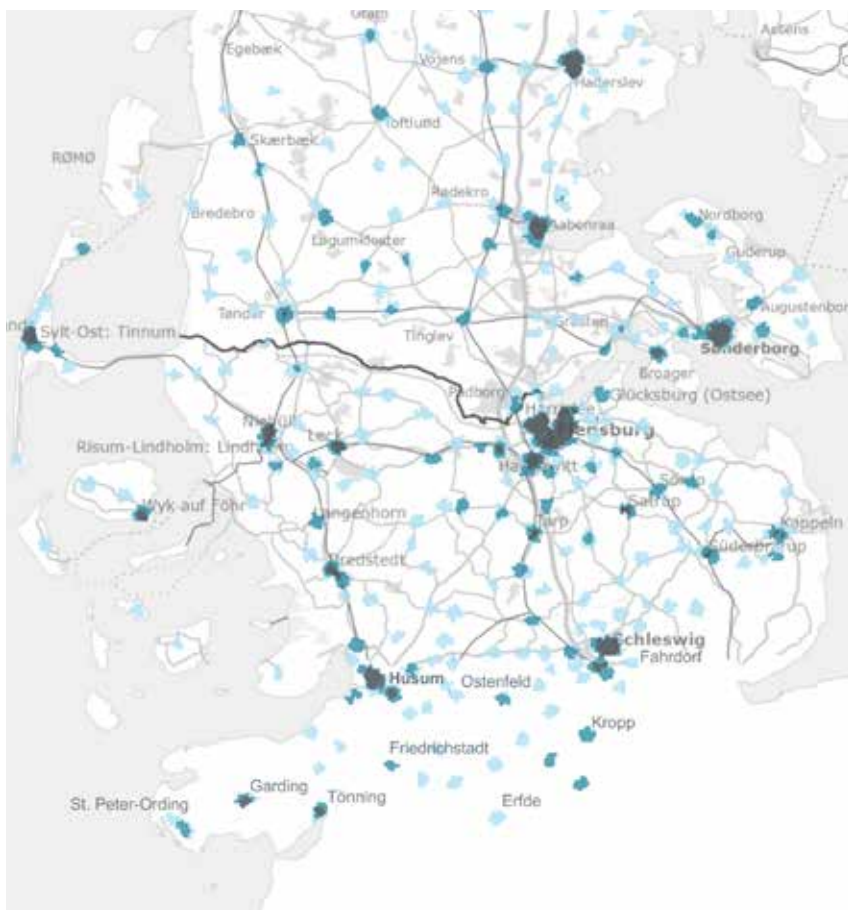
Andel børnefamilier

Figureerne viser andel 0-16 årige, 17-24 årige hhv. andel enlige og par med hjemmeboende børn under 18 år i Flensburg pr. 31.12.2016 og i de største sønderjyske byer pr. 01.01.2017.

Kilde: Region Syddanmark, Stadt Flensburg og Danmarks Statistik

Adgang til børnepasning

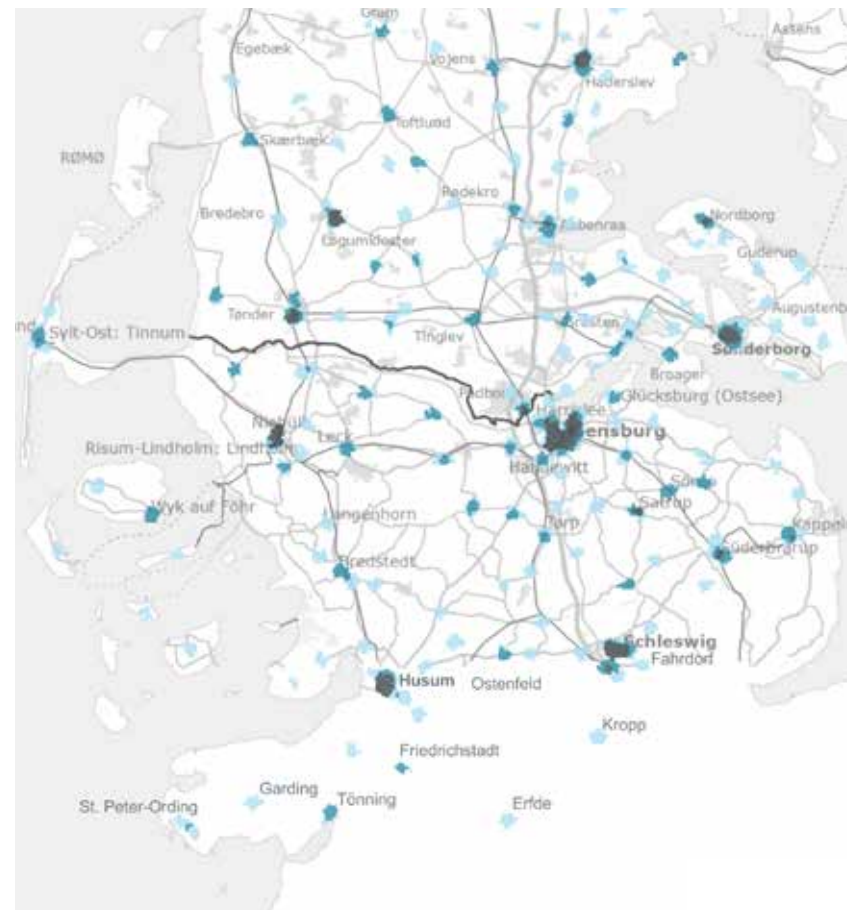
Antal børnehaver og dagplejetilbud inden for 20 min. gang:

- 1
- 2 til 3
- over 3

Kortet viser, hvor mange børnehaver og dagplejetilbud man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubigu

Adgang til uddannelsessteder

Antal uddannelsessteder inden for 20 min. gang:

- 1
- 2 til 3
- over 3

Kortet viser, hvor mange uddannelsessteder (folkeskoler, ungdomsuddannelser og universiteter) man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-16.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubigu

Uddannelse

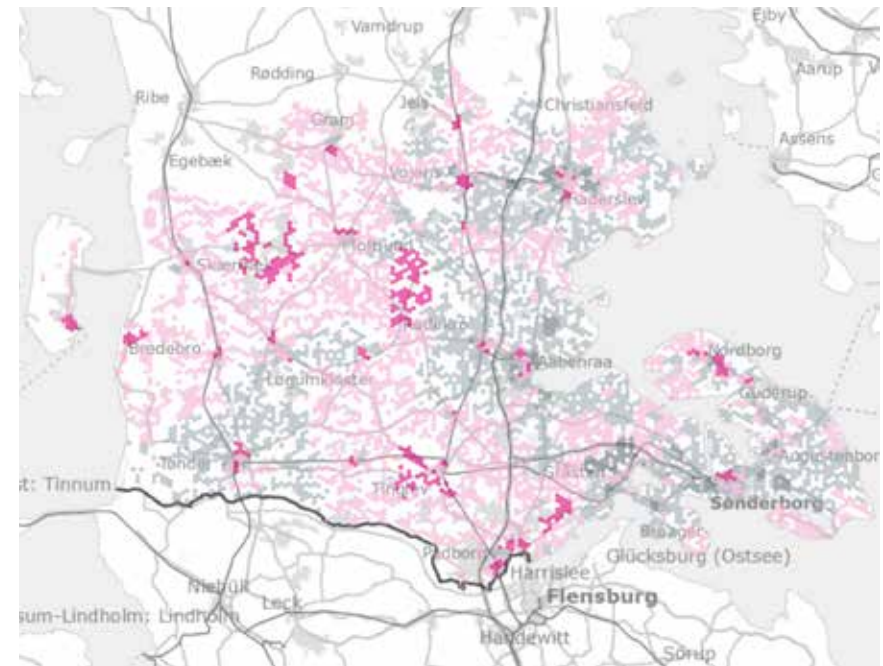
Et højt uddannelsesniveau danner grundlag for et godt helbred, økonomisk tryghed og flere muligheder for at udfolde sig. Uddannelse er samtidig med til at sikre kompetent arbejdskraft, så virksomheder kan tiltrækkes og fastholdes.

Tager man et kig på Sønderjyllands forskellige byer og landområder, tegner der sig betydelige forskelle i uddannelsesniveaut. I større byer som Haderslev, Aabenraa og Sønderborg findes der bydele, hvor over 40 pct. ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse. Også i mere tyndtbefolkede egne ses områder med lavt uddannelsesniveau. Det gælder især i den vestlige og i den centrale del af Sønderjylland.

En stor del af befolkningen i Sønderjylland har en erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse, og flere steder når andelen af de 25-64 årige med disse uddannelser op på over 60 pct. Det gælder bl.a. på Als og i den centrale del af Sønderjylland.

Den største andel af højtuddannede, dvs. personer med lang eller mellem-lang videregående uddannelse, findes primært i og omkring Sønderborg, Aabenraa og Haderslev.

Uden erhvervskompetencegivende uddannelse

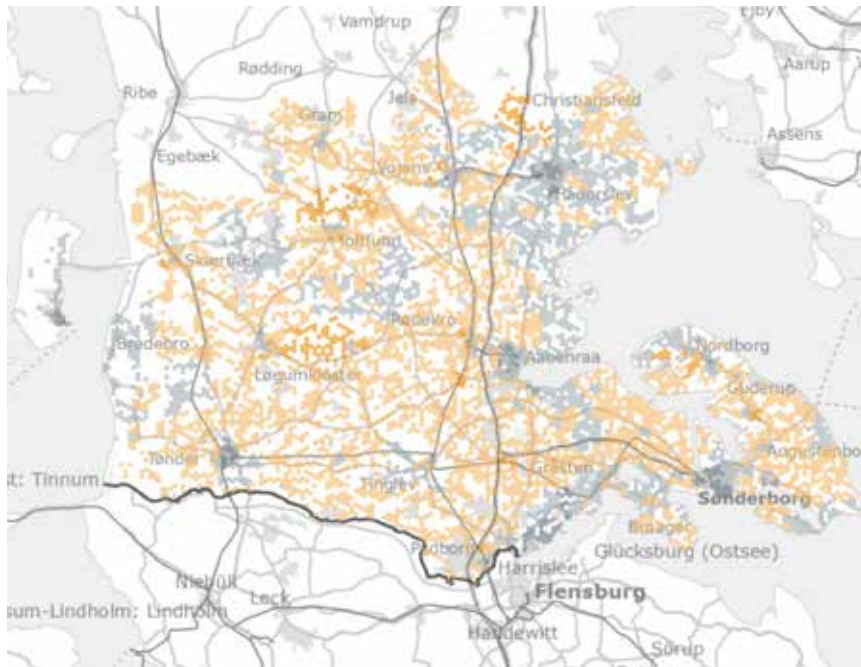
Andel uden erhvervskompetencegivende uddannelse:

- under 20 pct.
- 20 til 30 pct.
- 30 til 40 pct.
- over 40 pct.

Kortet viser andelen af 25-64 årige uden erhvervskompetencegivende uddannelse i Sønderjylland 2016 opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

Erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse

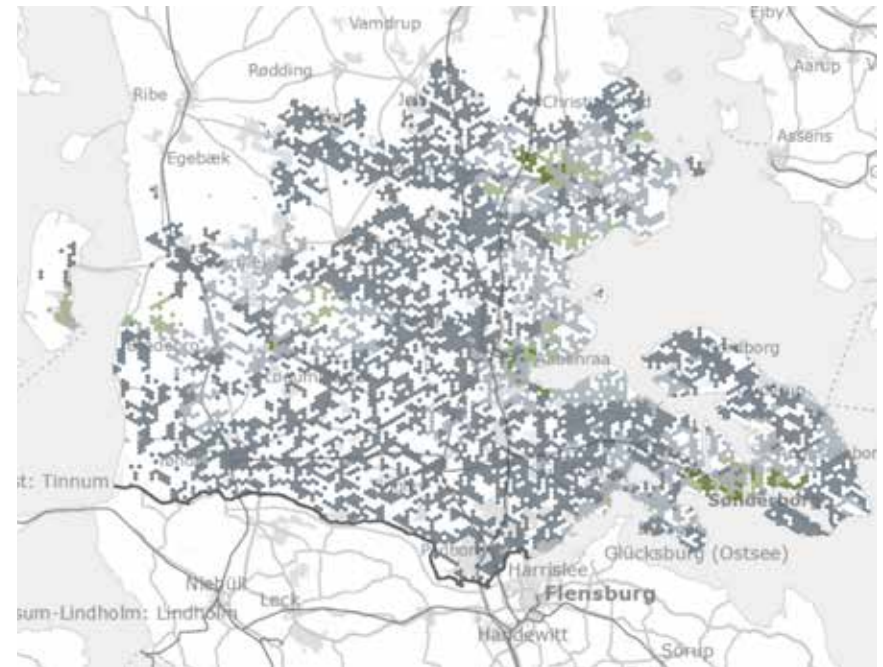
Andel med erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse:

- under 40 pct.
- 40 til 50 pct.
- 50 til 60 pct.
- over 60 pct.

Kortet viser andelen af 25-64 årige med erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse i Sønderjylland 2016 opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

Mellemlang og lang videregående uddannelse

Andel med mellemlang eller lang videregående uddannelse:

- under 20 pct.
- 20 til 30 pct.
- 30 til 40 pct.
- over 40 pct.

Kortet viser andelen af 25-64 årige med mellemlang eller lang videregående uddannelse i Sønderjylland 2016 opdelt på heksagoner (500 m).

Kilde: Region Syddanmark og Danmarks Statistik

18

Ældre og sundhed

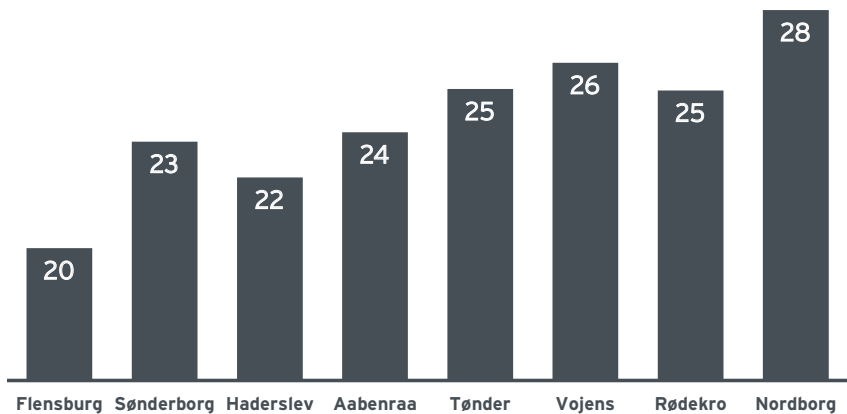
For mange ældre er læge, sygehus og apotek vigtige services i hverdagen. Adgangen til sundhedsrelaterede services er forskellig nord og syd for grænsen. I Nordtyskland er der i flere mindre byer end i Sønderjylland adgang til mange sundhedsservices.

En grund til det er forskelle i sundhedssystemerne i Danmark og Tyskland. I Danmark er sundhedssystemet primært offentligt baseret, og der er i de senere år sket centralisering bl.a. i form af lægehuse og en reducere af antallet af hospitaler til færre og større enheder. I Tyskland er sundhedssystemet mere præget af en blanding af offentlig og privat finansiering, hvilket kan give anledning til en mere decentral sundhedsstruktur.

Den decentrale struktur i Tyskland giver sig ikke mindst udtryk i en stærk tradition for familielæger inden for praksissektoren.

Udbuddet af apoteker er også mere decentraliseret i Tyskland end i Danmark.

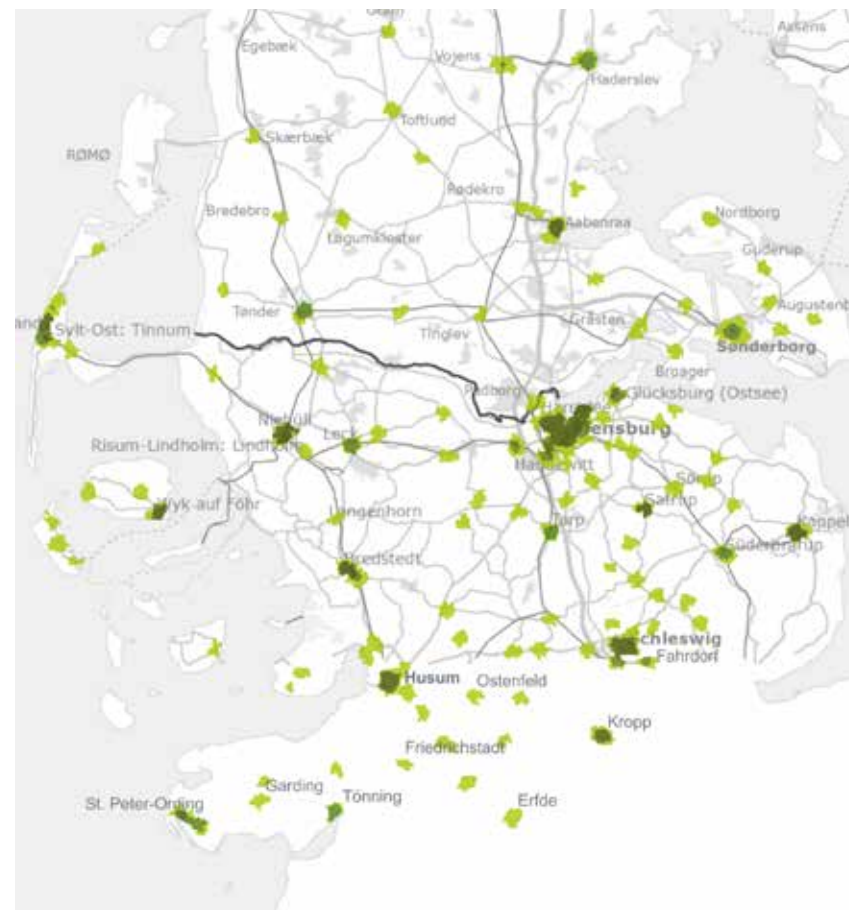
Andel 65+ årige

Figuren viser andelen af indbyggere, der er 65 år og derover i Flensburg pr. 31.12.2016 og i de største sønderjyske byer pr. 01.01.2017.

Kilde: Region Syddanmark, Stadt Flensburg og Danmarks Statistik

Adgang til sundhedsrelaterede services

Antal læger, sygehuse og apoteker inden for 20 min. gang:

- 1
- 2 til 3
- over 3

Kortet viser, hvor mange sundhedsrelaterede services (sygehuse, læger og apoteker) man kan nå inden for 20 minutters gang, 2015-2016.

Kilde: Region Syddanmark, Nordregio og Ubigu

Som en del af Det gode liv-strategien, arbejder Region Syddanmark og de sønderjyske kommuner med at styrke vidensgrundlaget i Jyllandskorridoren og udviklingen i hele Vestdanmark.

Rapporten "Byer og hverdagsliv - Sønderjylland og Nordtyskland" er en del af dette arbejde.